

A vadaskerti vadföldgazdálkodás ökonómiai kérdései

Nagy János

Kaposvári Egyetem, Kaposvár

ÖSSZEFOGLALÁS

Az elmúlt két évtizedben jelentős változások zajlottak le a magyar vadgazdálkodásban. Nyereségorientált tevékenységgé vált, és ezzel meghatározóvá vált a gazdálkodás. Különösen igaz ez a vadaskertekre, ahol az intenzívebb hasznosítás feltétele a magas színvonalú takarmányozás. A vadászterületek jelentős gyepterülettel rendelkeznek, azonban ezek általában elhanyagolt, műveletlen földek. A Bószénfai vadaskert vadföldművelését elemezve egyértelmű az eredmény, mely szerint az egynyári növénykultúrákkal szemben sokkal gazdaságosabb az évelő – elsősorban pillangós – vezérnövényű gyeptársulások létesítése. Ezzel évente akár 15-20% költségmegtakarítást érhetünk el, mindemellett gazdálkodásunk egyszerűbbé, áttekinthetőbbé válik.

Kulcsszavak: vadföld-gazdálkodás, gyepgazdálkodás, vadaskert, ökonómia, kérődző vadfajok

SUMMARY

In the last twenty years, there has been a major change in Hungarian game management, and it became a profit-oriented activity.

This is especially true in game parks, where we would like to have very high quality stock. This is only insured through a proper level of feeding. Although many hunting areas have pasture land, they are uncultivated lands with very low production.

At the Bószénfa hunting park, we studied the economy of normal feed production (maize, sorghum, cabbage), and realised that pasture management can be a valuable possibility for feed production.

With pasture, we could save up to 20% of our costs, and the entire management became simpler to organise.

Keywords: cropfields for game, pasture management, hunting park, economics, ruminant game species

TÁJÉKOTATÓ A VADASKERTI GAZDÁLKODÁSRÓL

Az elmúlt időszakban rohamos – számunkra kedvezőtlen – változásokon ment keresztül a gazdaság, és ezek a folyamatok további negatív hatásokat fognak még eredményezni.

A rendszerváltozást követően a vadgazdálkodás a profitorientált tevékenységek sorába került, így egyre inkább rákényszerülünk, hogy átgondoljuk lehetőségeinket, kiutakat keressünk a jelenlegi – korántsem rózsás – helyzetünkben.

Az árbevételek növelésének kényszere számos helyen a vadaskerti vadtartás irányába sodorta a döntéshozókat. Itt azonban – a szabadterületi viszonyokhoz képest – intenzívebb gazdálkodást kell folytatni, ami természetszerűleg nagyobb nyereségigényt jelent.

Létfontosságú, hogy felismerjük azokat a tényezőket, amelyek leginkább befolyásolják eredményeinket. Világosan látnunk kell, hogy hogyan javíthatunk versenyképességünkön, hogyan stabilizálhatjuk gazdálkodási eredményeinket.

A vadgazdálkodás, a mezőgazdaság többi ágazatához képest, sok szempontból hátrányosabb helyzetben van.

Nálunk is megjelenik mindaz, ami az egyéb mezőgazdasági tevékenységeknél tapasztalható, de még hatványozottabban, sokkal markánsabban.

Gondoljunk bele a vadföldként művelt területek méreteibe, alakjába, eloszlásába, a géppark – már ha van ilyen – összetételéről, állapotáról, kihasználtságáról nem is beszélve.

Mindezek mellett néhány „szarvashibát” mi magunk is elkövetünk, mint például:

- A vadaskertek kialakításakor nem fordítunk kellő figyelmet a vadállomány vadföld igényére.
- A vadlétszám tervezésekor nem vesszük figyelembe a gyorsan megújuló táplálékforrások nagyságát, azok várható hozamait.
- Lebecsüljük – különösen a gímszarvas esetében – az állomány takarmány-szükségletét, nem számolunk a jelentős taposási veszteségekkel.
- A tervezetthez képest jóval nagyobb állománysűrűséget tartunk fenn a területen.
- A kert állományának egészségi állapotát nem ellenőriztetjük, így az eredmények elmaradnak a tervezettől.
- Gyakori, hogy a kimagasló minőségű trófeák reményében értékes keveréktakarmányok, tápok etetése mellett döntünk, esetleg nem jut pénz a vadföldre, nem lehet biztosítani a folyamatos, magas színvonalú takarmányellátást.
- Vadaskerten belül (újabb kerítések között) a téli takarmányszükséglet előállítására folyik, csökkentve ezzel a kert vadállományának életterét.
- A vadföldre művelésére nem fordítunk kellő gondot. Sokszor csak akkor kerül sor rájuk, amikor már mindenki befejezte a saját munkáját.
- Nem tartjuk be a növénytermesztés technológiai előírásait, spórolás miatt nem vetőmag minőségű magot vetünk, nem vegyszerezünk, nincs kellő tápanyag-visszapótlás.
- Gazdasági megfontolásból jelentősen megnöveljük a vaddisznók létszámát.

A Kaposvári Egyetem Bószénfai vadgazdaságában egy olyan rendszer kialakításán dolgozunk, amely alkalmas a mezőgazdasági területek ésszerű hasznosítására.

Ágazatunknál a vadföldgazdálkodás, illetve a vadtakarmányozás az összes üzemeltetési költség 63%-át teszi ki, tehát érdemes foglalkozni vele.

A korábbi gyakorlatnak megfelelően, vadföldjeinken kukoricát, zabot, takarmány káposztát, rozst, szemescirkot, vörösherét, szarvaskerepet és gyepet termeltünk.

Ezekkel a növényfajokkal elértük, hogy folyamatosan legyen jó minőségű friss zöld, télen pedig lédús takarmány és energiában gazdag abrak.

Bár a kert vadállománya meghálálta a rengeteg befektetést, mégis változtatásra szántuk el magunkat. Ennek főbb okai:

- A gazdálkodás során folyamatos árnövekedés tapasztalható – évente, átlagosan 8-10%! (Mezőgazdasági gépi munkák költsége 2005-ben):

gépek beszerzési költsége megközelítően 5%-kal,
az üzemanyagok ára 15-25%-kal,
a kenőanyagok ára 20-70%-kal,

a munkabérek 10%-kal,

a gépek karbantartási költségei 8%-kal növekedtek az egy évvel korábbihoz képest.

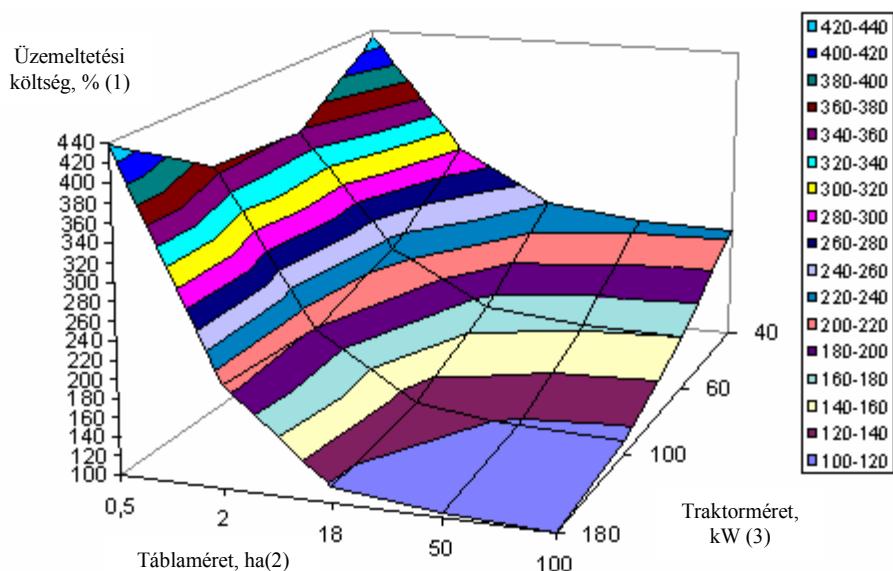
- A sokféle, viszonylag kis alapterületű vadföld művelésének többletköltségei túlmutatnak az ésszerű gazdálkodás keretein.

Modellszámítások igazolják, hogy a kisméretű tábláknál a gépi munkaóra-szükséglet 3-7-szeres, a gépi munkaigény viszont 1,5-3-szoros is lehet.

Általában a kis méretű földeken kis teljesítményű gépekkel dolgoznak, amely folytán a gépi munka költsége – az optimálishoz viszonyítva – akár kilencszeresére is nőhet.

50 ha-nál kisebb táblák esetében számottevően, míg 18-25 ha-nál kisebb táblák esetén igen nagymértékben csökken az erőgépek teljesítménye (1. ábra).

1. ábra: A tábla- és traktorméret hatása az üzemeltetési költségekre talajművelésnél (100% 180kW traktor 100 ha-os táblán)

Forrás: Takátsy T.: Gépesítés ökonómiája. www.braindamage.hu/mcs.htm

Figure 1: The effect of field and tractor size on the running costs in cultivation (100% 180 kW tractor on a 100 hectare plot)
Running Costs (%) (1), Field Size (ha) (2), Tractor Size (kW) (3)

- Gépparkunk előregedett, korszerűtlenné vált – négy, tíz évesnél idősebb MTZ, és egy öt éves 130 lóerős New Holland traktorral és többségében régi, elhasznált munkagépekkel.
- A környezetvédelmi, munkavédelmi, munkaszervezési szabályok gyors ütemű szigorítása (veszélyes hulladékok kezelése, vegyszerezési, gépkarbantartási anyagok, maradványok raktározásának megsemmisítésének problémái) szintén változtatásra kényszerített.
- A szántóföldi termesztés állandó lekötöttséget jelentett, mivel az eltérő növényfajok termesztésének munkafázisai eltérő időpontokban jelentkeztek, sokszor összetorlódtak az egyéb

feladatokkal, ami kapkodáshoz, egyes munkafolyamatok elmaradásához vezetett.

- A forgóalap hiánya miatt sok esetben nem tudtuk betartani a technológiai előírásokat, a tápanyag-visszapótlás, talajjavítás hiányosságai miatt csak gyenge-közepes terméseredményeket értünk el, végeredményben drágábban állítottuk elő a szemes terményt, mintha úgy vásároltuk volna meg azokat.
- Kötött, agyagos talajokkal („perc talajokkal”) rendelkezünk, ebből adódóan igen nehéz a helyes művelési időpontot eltalálni, különösen bér munka esetén.
- Az erózió egyre gyakoribbá vált, a hirtelen lezúduló csapadék vízmosásokat eredményezett a szántókon.

- A jó növényállományú, jó terméssel kecsgetető táblákon nagyon jelentős taposási kár keletkezett, ami természetes, mégis veszteséget jelent.
- A nagy létszámú vaddisznóállomány feltúrta a gyepeket, így azok szinte művelhetetlenné váltak, a betakarított széna pedig értéktelenné.

A gímszarvasok és a dámvadok, de különösen az őzek a változatos, friss hajtásokat, leveleket, könnyen emészthető takarmányokat részesítik előnyben.

Ezt az igényt a későbbiekben ki szeretnénk elégiteni, de úgy, hogy az olcsóbb legyen és mégis változatos.

A kérdés az, hogy hogyan lehet a kiadásokat csökkenteni, miközben a minőséget akarjuk javítani, és azt szeretnénk elérni, hogy minél több és minél szebb agancsú egyed népesítse be vadászterületünket.

A bőszenfai vadaskert működését és hasznosítását ennek szellemében gondoltuk újra.

Megoldásként az alábbi lehetőségek kínálóztak:

- Az évelő növények, ezen belül is a pillangós vezérnövényű gyeptársulások arányának jelentős növelése.
- Sarjerdő telepítések végrehajtása.
- A telepített gyepek felújítása.
- A vaddisznóállomány létszámának drasztikus csökkentése.
- Más kérődző vadfajok telepítése.
- A vadtartás szempontjából értéktelen gyepek legeltetése szarvasmarhákkal.

Terveink szerint a gímszarvas megmarad, mint fő vadfaj, azonban dámvadok, muflonok telepítésével

növelni kell a gyeptápanyag fajok számát. Bár reménytelen, de meg kell kísérelni a vaddisznók számának teljes lecsökkentését (1. táblázat).

1. táblázat

A vadállomány létszáma és tervezett alakulása (600 hektáros vadaskert)

Megnevezés(1)	2005 tény(2)	2006 terv(3)	2010 terv(4)
Gímszarvas(5)	280	350	350
Dámvad(6)	20	50	150
Őz(7)	50	50	50
Muflon(8)	-	30	80
Vaddisznó(9)	120	20	-
Összesen(10)	470	500	630

Table 1: The Number of the Game Stock, and the Probable Change (600 hectare hunting park)

Name(1), 2005 Fact(2), 2006 Plan(3), 2010 Plan(4), Red deer(5), Fallow deer(6), Roe deer(7), Mouflon(8), Wild boar(9), Total(10)

A költségek magukban foglalják a telepítéskor felmerült kiadásokat (vetőmag, vegyszer, gépköltség, stb.), de az évelőknél, a várható élettartamra elosztva (a vöröshere esetében például két évre, a gyeptársulásoknál három évre). A költségek között szerepeltettem a vadföldek műveléséhez, gondozásához szükséges, évente jelentkező munkák díját és az anyagköltségeket is (pl. rétboronálás, műtrágyaszórás, műtrágya).

Az adatokból kitűnik, hogy nem várható nagy különbség a két év költségei között (2. táblázat)!

2. táblázat

A vadföldek vetésszerkezetének alakulása és költségei (Ft)

2005 tény(1)				2006 terv(2)			
Megnevezés(3)	ha	%	Költség(4)	Megnevezés(3)	ha	%	Költség(4)
Kukorica(5)	15	5	1 540 080	Fűves keverék(18)	8	3	318 579
Rozs(6)	8	3	395 800	Pillangós keverék(19)	8	3	272 934
Zab(7)	8	3	410 680	Apróvad keverék(20)	8	3	318 578
Sz.cirok(8)	7	2	435 200	Pioneer keverék(21)	7	2	348 134
Emerald(9)	8	3	434 400	Téli vadlegelő I.(22)	7	2	348 134
Egynyári(10)	46	16	3 216 160	Téli vadlegelő II.(23)	8	3	397 868
Vöröshere(11)	9	3	434 100	Vöröshere(11)	9	3	434 100
Szarvaskerep(12)	7	2	271 756	Szarvaskerep(12)	7	2	271 756
Küszó lucerna(13)	8	3	284 500	Küszó lucerna(13)	8	3	284 500
Telepített gyepek(14)	88	29	3 048 650	Telepített gyepek(14)	88	29	3 048 650
Ösgyep(15)	143	47	1 430 000	Ösgyep(15)	127	42	1 270 000
Évelő(16)	246	84	5 469 006	Sarjerdő(24)	16	5	640 000
Összesen(17)	301	100	8 685 166	Összesen(17)	301	100	7 953 233

Table 2: Sowing Composition of Cropfield, and Their Costs (in HUF)

2005 Fact(1), 2006 Plan(2), Name(3), Costs(4), Zea mays(5), Secale cereale(6), Avena sativa(7), Sorghum bicolor(8), Brassica napus oleifera(9), Annual plant(10), Trifolium pratense(11), Lotus corniculatus(12), Medicago sativa(13), Planted pasture(14), Nature pasture(15), Perennial(16), Total(17), Grass mixture(18), Legume mixture(19), Mixture for small game(20), Pioneer mixture(21), Wintercrop pasture I.(22), Wintercrop pasture II.(23), Brush-wood(24)

Ennek elsősorban az az oka, hogy a sarjerdő telepítések sokba kerülnek, és így nagyon megemelik a kiadásokat. A telepítési költségek felosztásánál – a biztonság kedvéért – 3 évet vettem alapul, bár a keverékek – többnyire – ennél lényegesen hosszabb élettartamúak.

2005-ben 46 hektár szántót műveltünk, melynek aránya csupán 16%, azonban az összes – a vadtakarmányozás szempontjából fontos – területnek (84 hektár) 55%-át teszi ki, tehát igen jelentősnek mondható.

A felesleges gyepterületek hasznosítását részben szénakészítéssel valósítottuk meg. 2006 elejétől a művelhetetlen – főleg őszyepek – területek hasznosítását szarvasmarhák legeltetésével szeretnénk megoldani.

2006-ban az összes szántóterületet élülő növénykeverékekkel telepítettük el. Ezek közül néhány – a téli vadlegelő keverékek – csupán néhány (2-3) évig teremnek, de a gyeptársulások (megfelelő termőhelyi adottságok mellett) akár 5-6 évig is állományban maradnak.

Már 2005 őszén megkezdtük a legrosszabb adottságú területek fásítását. Akác, pusztaszil és bodza telepítésével szeretnénk sarjerdőket kialakítani. A takarmányozás célú cserjések arányát 2010-ig fel szeretnénk fejleszteni, akár az összes vadföld 15-20%-ára.

A szántóterületek gyepesítése után fel kell újítani a telepített gyepeket is, melyek növényállománya szegényesnek és egyoldalúnak mondható, a pillangósok részaránya 3% alatti. Tapasztalataink szerint ezt a feladatot direktvetéssel lehet a leghatékonyabban elvégezni.

Az őszyepek termőképességének javításához elengedhetetlen a legeltetési állattartás. A nehezen művelhető, vagy művelhetetlen területeken ezzel a módszerrel lehet a legolcsóbban kedvező növénykultúrát kialakítani.

A mozaikszerűen „rendbetett” legelők később visszakerülnek a vadtakarmányozásba, melynek üteme összhangban lesz a kérődző vadfajok létszámának növekedésével.

Gazdálkodási tapasztalataink és számításaink egyaránt azt támasztják alá, hogy a mi viszonyaink között célszerűbb hosszú élettartamú növényeket vetni. Bár nem túl jelentős a kimutatott megtakarítás (8%), a folyamatos költségnövekedéssel együtt (évi 8-10%) már figyelemre méltó megtakarítást érünk el (15-18%)!

A tervezett program jelentősége azonban nemcsak a pénzügyi eredményekben jelentkezik!

A munkaerő kihasználásban, a fenntartott géppark csökkentésében, az egész termelési technológia leegyszerűsödésében is komoly előnyök rejlenek. Több figyelem, energia és pénz jut az értelmes célokra.

Nem feledkezhetünk meg azokról a pozitívumokról sem, amelyek a környezeti terheléssel függenek össze. A kisebb időtartamú géphasználat következtében csökken a káros anyag kibocsátás, megszűnik a vegyszerfelhasználás (és minden gond, ami ehhez kapcsolódik), mérséklődik a műtrágya igény. Ezek a lényeges szempontok csak nehezen, vagy egyáltalán nem fejezhetők ki pénzben.

Sajnálatos, hogy miközben az EU nagy hangsúlyt fektet a környezetbarát gazdálkodásra, mégis jelentősen nagyobb támogatás jár a GOFR növények termesztésére, mint a gyepekre.

A sikerrel kecsegtető sarj erdő telepítést pedig nem is lehet besorolni sem az energiaerdők, sem az erdő, sem a legelők sorába, ennek megfelelően nem is dotálják azok létesítését, fenntartását.

Úgy vélem, programunk létjogosultsága mégsem Brüsszelben fog eldőlni. Ha sikerül vadállományunk igényeit magasabb színvonalon, de olcsóbban kielégíteni – biztos a siker.